

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek (przewodniczący)

SSN Jerzy Grubba (sprawozdawca)

SSN Jarosław Matras

Protokolant Kinga Sternik

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Małgorzaty Kozłowskiej

w sprawie **D. S.**

skazanego z 178a § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 22 lutego 2024 r.,

kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 11 stycznia 2023 r., sygn. akt V Ka 1289/21

zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi

z dnia 29 czerwca 2021 r., sygn. akt VI K 843/20,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w Łodzi do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym.**

UZASADNIENIE

D. S. stanął pod zarzutem tego, że:

- w dniu 18 kwietnia 2020 roku około godz. 11:57 w Ł. przy ulicy [...] na wysokości posesji nr [...]. znajdując się w stanie nietrzeźwości wyrażonym wynikiem 2,3 promile alkoholu we krwi, prowadził w ruchu lądowym pojazd mechaniczny w postaci samochodu marki C. o nr rej. [...], będąc wcześniej prawomocnie skazanym za prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości wyrokiem Sądu Rejonowego dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi VI Wydział Karny z dnia 14 marca 2018 r. w sprawie sygn. akt VI K 218/18, jak również w czasie obowiązywania zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych, orzeczonego w/wym. wyrokiem oraz wyrokiem Sądu Rejonowego dla Łodzi – Widzewa z dnia 7 października 2019 r. w sprawie sygn. akt IV K 902/19, to jest czynu z art.178a§1 i 4 k.k.

Sąd Rejonowy dla Łodzi - Śródmieścia w Łodzi wyrokiem z dnia 29 czerwca 2021r. w sprawie VI 843/20 uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzuczonego mu czynu z tym ustaleniem, że oskarżony prowadził pojazd w stanie nietrzeźwości z wynikiem na poziomie nie mniejszym niż 1,03 promila we krwi i za to wymierzył mu karę roku pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawiesił na okres 2 lat próby. Na podstawie art. 42 § 3 k.k. orzeczono środek karny w postaci dożywotniego zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych oraz na podstawie art. 43a § 2 k.k. zobowiązano oskarżonego do zapłaty kwoty 10.000 złotych, tytułem świadczenia pieniężnego, na rzecz Funduszu P..

Wyrok zaskarżony został apelacjami prokuratora oraz obrony.

Oskarżyciel publiczny zaskarżył wyrok na niekorzyść D. S. w części dotyczącej rozstrzygnięcia o karze i środkach karnych.

Obrona podniosła zarzuty:

- obraży art. 4 i 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. i art. 424 § 1 pkt. 1 k.p.k. poprzez pominięcie w ocenie zebranego materiału dowodowego, w tym w szczególności wyjaśnień oskarżonego, które sąd uznał za wiarygodne, okoliczności, iż oskarżony spożywał alkohol przed prowadzeniem pojazdu, jak i spożywał go również po, przed

przeprowadzonym badaniem, nie precyzując jednak ani ilości ani godzin, w których ten alkohol został przez niego spożyty, a w konsekwencji uznaniu, że stężenie alkoholu w wydanych powietrzu u oskarżonego w chwili prowadzenia pojazdu wyniosło co najmniej 1,03 promila, w sytuacji gdy brak podstaw do ustalenia w/w stężenia.

- błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego rozstrzygnięcia i mający wpływ na jego treść, a polegający na bezzasadnym przyjęciu, iż oskarżony H. S. dopuścił się przestępstwa wypełniającego dyspozycję art 178a par 1 i 4 k.k., w sytuacji, gdy w świetle zebranego materiału dowodowego brak było podstaw do przyjęcia, że oskarżony popełnił przypisany mu czyn.

Podnosząc powyższe obrona wniosła o uniewinnienie oskarżonego od zarzucanego mu czynu ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy w Łodzi wyrokiem z dnia 11 stycznia 2023 r. w sprawie V Ka 1289/21 zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

- uznał D. S., w miejsce przypisanego mu czynu w punkcie 1, za winnego tego, że w dniu 18 kwietnia 2020 r. w Ł. na ul. [...], znajdując się w stanie nietrzeźwości nie mniejszej niż 1,03 promila alkoholu we krwi, prowadził w ruchu lądowym pojazd mechaniczny w postaci samochodu marki C. o numerze rejestracyjnym [...], czym wyczerpał dyspozycję art. 178a§1 k.k. i za to, na podstawie art. 178a§1 k.k. wymierza mu karę 7 miesięcy pozbawienia wolności;

- w miejsce orzeczonego wobec oskarżonego środka karnego, na podstawie art. 42§2 k.k. orzekł środek kamy w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na okres 4 lat;

- obniżył wysokość orzeczonego wobec oskarżonego świadczenia pieniężnego do 5.000 zł

W pozostałym zakresie wyrok utrzymano w mocy.

Orzeczenie powyższe, na niekorzyść oskarżonego, zaskarżył kasacją Prokurator Generalny, podnosząc w niej zarzut:

- rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego i materialnego, a mianowicie art. 433§1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 440 k.p.k. i art. 457§3 k.p.k. w zw. z art. 424 § 1 pkt 2 k.p.k. oraz art. 178a § 4 k.k., polegającego

na niesłusznej, dokonanej w ramach skontrolowania orzeczenia Sądu I instancji, poza granicami zarzutów podniesionych w apelacjach stron, zmianie rozstrzygnięcia Sądu *a quo*, poprzez – z rażącym naruszeniem również art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k. – wyeliminowanie z przypisanego oskarżonemu przestępstwa m.in. opisu znamion odpowiadających występku z art. 178a § 4 k.k., a to wskazania, iż czynu z art. 178a § 1 k.k. oskarżony dopuścił się w czasie obowiązywania zakazów prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych, orzeczonych wyrokami Sądu Rejonowego dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi z dnia 14 marca 2018 r. o sygn. akt VI K 218/18 oraz Sądu Rejonowego dla Łodzi – Widzewa w Łodzi z dnia 7 października 2019 r. o sygn. akt IV K 902/19, a następnie wyeliminowanie z odpowiadającej temu kwalifikacji prawnej i podstawy skazania przepisu art. 178a § 4 k.k. oraz orzeczenie czasowego, zamiast dożywotniego środka karnego w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych, a nadto obniżenie wysokości zasądzonego świadczenia pieniężnego, co było efektem wyrażenia przez Sąd *ad quem* wadliwego, rażąco naruszającego wskazany przepis prawa materialnego, poglądu prawnego, iż zatarcie skazania powoduje niemożność ustalenia, że orzeczony zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych — w okresie obowiązywania którego sprawca dopuścił się występkę z art. 178a § 1 k.k. – nastąpił w związku ze skazaniem za przestępstwo, skoro z prawnego punktu widzenia osoba taka nigdy nie była karana za przestępstwo, co dekompletuje zespół znamion ujętych w drugiej części art. 178a § 4 k.k. uniemożliwiając zarazem skazanie przy zastosowaniu tej normy prawnej, co doprowadziło do nieuzasadnionego zaniechania przypisania oskarżonemu realizacji znamion występkę z art. 178a § 4 k.k. i wymierzenia mu represji karnych łagodniejszych, niż wskazane przez ustawodawcę jako obligatoryjne przy prawidłowym zastosowaniu przywołanego przepisu.

Podnosząc powyższe skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Łodzi do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest zasadna.

Źródłem wątpliwości w niniejszej sprawie jest kwestia możliwości przypisania sprawcy odpowiedzialności z art. 178a § 4 k.k. w sytuacji, gdy po zaistnieniu

zarzuczonego czynu, a przed prawomocnym zakończeniem postępowania, doszło do zatarcia wcześniejszego skazania tego sprawcy za przestępstwo z art. 178a § 1 k.k. (co wiązało się również z popełnieniem czynu w okresie obowiązywania zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych).

Sąd Odwoławczy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku skonkludował swoje stanowisko w tym przedmiocie, wskazując że: *„zatarcie skazania powoduje niemożność ustalenia, że orzeczony zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych nastąpił w związku ze skazaniem za przestępstwo, skoro z prawnego punktu widzenia osoba taka nigdy nie była karana za przestępstwo. To zaś dekompletuje zespół znamion ujętych w drugiej części art. 178a § 4 k.k. i uniemożliwia skazanie przy zastosowaniu tej kwalifikacji prawnej. Owszem, sytuacja taka byłaby w pełni możliwa, gdyby z treści normy prawnej art. 178a § 4 k.k. wyeliminować zwrot „w związku ze skazaniem za przestępstwo”. Samo bowiem ustalenie obowiązywania wskazanego zakazu może nastąpić w oparciu o inne dokumenty (dowody), w przeciwieństwie do ustaleń związanych z popełnieniem przestępstwa, a do tego skazaniem za nie. Sąd w pełni podziela pogląd o potrzebie i zasadności takiej zmiany treści tej normy prawnej z punktu widzenia różnorodnych aspektów, tak społecznych, jak i prawnych. Jednakże Sąd, niezależnie od jego znaczenia i statusu, nie jest uprawniony do tworzenia prawa oraz pomijania zasadniczych składników poszczególnych norm prawnych”*.

Analizując powyższą wypowiedź w istocie wystarczy ograniczenie się do przypomnienia, że przywoływany przepis art. 178a § 4 k.k. posługuje się zapisem: *„jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 był wcześniej prawomocnie skazany (...) albo* (przepis w brzmieniu sprzed 1 października 2023r.) *dopuszczył się czynu określonego w § 1 w okresie obowiązywania zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych orzeczonego w związku ze skazaniem za przestępstwo”*.

Przepis ten miał zatem konstrukcję alternatywy rozłącznej, co oznacza, że oba zacytowane wyżej znamiona tego czynu zabronionego mogły wystąpić osobno – niezależnie od siebie. Sięgając zatem po tę konstrukcję logiczną ustawodawca przewidział, że niezależnie od siebie może dojść do sytuacji kiedy sprawca działa będąc wcześniej prawomocnie skazany za czyn z art. 178a § 1 k.k., a także wtedy, gdy dopuszcza się opisanego czynu w okresie obowiązywania zakazu prowadzenia

pojazdów mechanicznych. Obecnie – już po prawomocnym zakończeniu niniejszej sprawy – konstrukcję tę zastąpiono alternatywą nierozłączną z łączącym oba zdania spójnikiem „lub” (art. 1 pkt 68 b ustawy z dnia 7 lipca 2022r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw – Dz. U. z 2022 r., poz. 2600), co wydaje się konstrukcją bardziej poprawną z punktu widzenia logiki prawniczej (wskazuje bowiem, że obie składowe alternatywy mogą wystąpić również łącznie).

Opisany zespół znamion omawianego czynu – odnoszący się do wcześniejszego skazania – tworzy konstrukcję analogiczną do uregulowania powrotu do przestępstwa (recydywy). Działają zatem w tym zakresie wprost te reguły, które związane są z możliwością przypisania popełnienia przestępstwa w warunkach art. 64 § 1 i 2 k.k. Tak więc zatarcie skazania unicestwia możliwość odwołania się do zatartego orzeczenia, skoro z *chwilą zatarcia skazania uważa się je za niebyłe* (art. 106 k.k.).

Inaczej rzecz ma się natomiast z drugim składnikiem omawianej alternatywy. Tu ustawodawca odwołuje się bowiem do „*okresu obowiązywania zakazu*”. Zauważyć należy zatem, że nie ma w odniesieniu do tego znamienia nawiązania do wskazanej wyżej instytucji „recydywy”, lecz konstruowany jest tu odrębny typ kwalifikowany przestępstwa z art. 178a § 1 k.k. (można oczywiście dyskutować, czy poprawność legislacyjna nie wymagała umieszczenia tak skonstruowanego odrębnego typu czynu zabronionego w innej jednostce redakcyjnej – paragrafie – omawianego przepisu).

Bezsprzecznie zarzucony czyn popełniony został w okresie obowiązywania takiego zakazu.

W tym kontekście podniesione w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku zagadnienie staje się w istocie problemem technicznym – w jaki sposób ustalić istnienie zakazu, w sytuacji, gdy skazanie obejmujące ten zakaz uległo zatarciu. Nie ulega jednak wątpliwości, że rozwiązanie tego dylematu nie nastręcza szczególnych trudności, wszak posłużenie się prawomocnym wyrokiem, nawet zatartym, nie jest objęte żadnym zakazem dowodowym.

Wyżej przedstawione przez Sąd Najwyższy rozważania nawiązują do utrwalonej w tej mierze linii orzecznictwa tego Sądu. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 2023r. w sprawie o sygn. akt V KK 248/23 zawiera przytoczenie

licznych orzeczeń rozstrzygających analogiczne sprawy (podobnie jak uzasadnienie kasacji w niniejszej sprawie) i wprost wskazuje, że: „*nie stanowi przeszkody do przyjęcia odpowiedzialności za przestępstwo z art. 178a § 4 k.k. zatarcie w dacie wyrokowania skazania za przestępstwo, którego częścią było orzeczenie zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych, jeżeli tylko będący przedmiotem osądu czyn określony w 178a § 1 k.k. został popełniony w okresie obowiązywania tego zakazu*”.

Dostrzec należy, że już w postanowieniu z dnia 28 października 2009r. (I KZP 24/09) Sąd Najwyższy bardzo szczegółowo rozważał omawianą problematykę. Warto tu zauważyć w ślad za uzasadnieniem wskazywanego orzeczenia i przytoczyć uwagi wypowiedziane w nim na długo przed zdarzeniami tak bardzo współcześnie nurtującymi znaczną część opinii publicznej, wskazujące: że w doktrynie prawa karnego i konstytucyjnego „*nie wypowiedano wszakże poglądu, aby zatarcie skazania dawało podstawę do twierdzenia, iż skazanie to nie wywołało w porządku prawnym żadnych skutków prawnych, a więc, ujmując rzecz z innej strony, by zatarcie skazania oznaczało anulowanie treści wyroku, tj. wyeliminowanie z mocą wsteczną (ex tunc) z porządku prawnego, jako w ogóle niewydanego i nieistniejącego, prawomocnego skazania oraz jego skutków, a więc np. by oznaczało przywrócenie urzędu, orderu lub odznaczeń (por. Blanka Stefańska: Skutki zatarcia skazania, Prok. i Pr. 2007, z. 10, s. 55 – 57 i cyt. tam piśmiennictwo). Na niemożność przypisywania zatarciu skazania takich właśnie konsekwencji zwrócił uwagę Stanisław Śliwiński, podkreślając, że **przywilej ten działa na przyszłość i pozwala traktować skazanego tak, jak gdyby nigdy nie był karany, ale nie należy wysnuwać wniosku, iż skazanie jest niebyłe z mocą wsteczną (podkreślenia SN – obecnie)** (S. Śliwiński: Polskie prawo karne materialne. Część ogólna, Warszawa 1946, s. 561). Także w doktrynie i piśmiennictwie wskazuje się, że prawomocne skazanie powoduje pojawienie się określonych skutków skazania (utrata lub ograniczenie pewnych praw), a zatarcie skazania skutki te jedynie likwiduje (zacierą), co oznacza, że **są one od tej chwili unicestwione, tj. przestają działać wobec skazanego, a więc jest on zwolniony od ich ponoszenia** (Jan Waszczyński: Prawne skutki skazania, PiP 1969, z. 11, s. 809 – 810; Jerzy Bafia, Kryspin Mioduski, Mieczysław Siewierski: Kodeks karny. Komentarz, t. 1, 1987, s. 348; B. Stefańska, op. cit., s. 54). Konstrukcja językowa przepisu art. 106 k.k.*

wyraźnie daje podstawy do takiego wnioskowania. Skazanie jest bowiem uważane za niebyłe, a więc „takie które się nie zdarzyło, nie istniało” (Władysław Doroszewski red.: Słownik języka polskiego, t. V, Warszawa 1963, s. 20; Mieczysław Szymczak red.: Słownik języka polskiego, t. II, Warszawa 1979, s. 323; Elżbieta Sobol red.: Mały słownik języka polskiego, Warszawa 1997, s. 492), ale dopiero z chwilą jego zatarcia. **Zatem dopiero od tego momentu (ściślej, z określonym dniem) funkcjonuje prawna fikcja, że skazanie to nie istniało, i od tego momentu nie może wywoływać dla tej osoby żadnych negatywnych skutków prawnych; a contrario, wcześniej skazanie to istniało i wywoływało wobec skazanego określone, wynikające z treści wyroku, skutki prawne, np. konieczność odbycia kary pozbawienia wolności, uiszczenie grzywny, czy też poddanie się rygorom środków karnych”.**

Wprost w tym uzasadnieniu wskazano na okoliczności, do których obecnie nawiązano w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku – „ z treści przepisu 106 k.k. nie sposób wyinterpretować normy prawnej, która pozwalałaby na stwierdzenie, że przywrócenie stanu niekaralności jest efektem „uchylenia” skazania i wywołanych nim skutków, a więc przywrócenia – w odniesieniu do skazanego – stanu sprzed skazania. Do takiego stanu prowadziłoby niewątpliwie uchylenie takiego skazania w trybie kasacji (art. 529 k.p.k.) lub wznowienia postępowania (art. 545 § 1 k.p.k. w zw. z art. 529 k.p.k.) i umorzenie postępowania lub uniewinnienie skazanego, przy braku podstaw do stosowania środków zabezpieczających (art. 99 k.k.). Wówczas nastąpiłoby anulowanie konsekwencji wynikających ze skazania, a więc uchylenie *ex tunc* orzeczonej kary i środków karnych oraz przywrócenie stanu prawnego sprzed skazania”.

W ocenie Sądu Najwyższego, w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę, przytoczone poglądy zachowały pełną aktualność, a prowadzą one do wniosku o zasadności zarzutów podniesionych w kasacji.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy orzekł o uchyleniu zaskarżonego wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Przy ponownym rozpoznawaniu sprawy Sąd Okręgowy winien mieć na względzie przedstawione w niniejszym uzasadnieniu poglądy, a także przywołane w ślad za cytowanymi orzeczeniami.

Kierując się przedstawionymi względami Sąd Najwyższy orzekł jak na wstępie.

[SOP]